

Natur

GUIDE

MJÖLBY KOMMUN

Text:	Lisa Johansson
Foto:	Lisa Johansson och Gunnar Myrhede
Övriga fotografer:	Kenneth Claesson, Anna Dyrebring, Jan Henriksson, Jan Larsson och Tero Niemi
Kartritning:	Lisa Johansson och Kjell Högner
Illustrationer:	Niklas Johansson
Kartor:	GSD-Terrängkartan: Lantmäteriet medgivande I 2005/1349 och I 2005/1680. Tåkernkarta: källa Länsstyrelsen Östergötland.
Omslagsfoto:	Framsida: Stämman, Körsbärsblom, Påfågelöga, Svartån i Mjölby Baksida: Tjejer håvar vid Vattenverkstan.
Textgranskning:	Ann Jonason (Ma/NO-lärare), Hans G Johansson (geolog), Gunnar Myrhede (kommunekolog), Sverker Kärrsgård (biolog), Peter Arnesson (biolog), Bo Johansson (miljöchef).
Grafisk form:	Lennart Ljungh, Elanders
Tryck:	Elanders, Falköping 2006
Utgivare:	Miljönämnden i Mjölby kommun

Den här boken är producerad med ekonomiskt stöd från Östsam.

Boken – och den naturvårdssatsning den innebär – har medfinansierats genom statsbidrag förmedlade av Länsstyrelsen i Östergötland.

Boken är tryckt på ett FSC-godkänt papper och Elanders Gummessons har FSC-certifikat.

Förord

I Mjölby Kommun är det aldrig långt till naturen och naturupplevelsen. Tåkern med sitt fantastiska fågelliv, sina vassområden och fina fuktängar känner många till men hur är det med Ullebergsskogen, Stämman, Solberga...?

I Mjölbys naturvårdsprogram finns ca 450 områden med höga naturvärden beskrivna. I den här naturguiden presenteras 25 områden att besöka, lära känna närmare och inspireras av. Mjölbys natur beskrivs också i ett vidare perspektiv med utvecklingen sedan senaste istiden och varför det ser ut som det gör i olika naturområden.

I guiden finns även information om skyddad natur, allemansrätten och lite tips inför utflykten. Boken i sin helhet finns tillgänglig på kommunens hemsida.

Boken hade inte blivit verklighet utan regeringens programsatsning på lokala naturvårdsprojekt. Naturvården är, särskilt i de mindre och medelstora kommunerna, ännu i sin linda och behöver ekonomiskt stöd för att utvecklas. En fortsatt satsning på lokala naturvårdsprojekt skulle vara mycket värdefullt för naturvården i Mjölby och i Sverige.

Väl mött i Mjölbys natur!

Jan-Olov Dahlström
Miljönämndens ordförande

Lisa Johansson
Författare/Biolog

Bo Johansson
Miljöchef

Gunnar Myrhede
Kommunekolog

Innehållsförteckning

Geologi	7
Gammal grund	7
Sedimentär slätt.....	7
Stora starka is.....	8
Isen malde morän	8
Flytande vatten formade vyerna.....	9
Östersjöns tidigare liv	9
Landet höjs ur havet	10
Kalkrika jordar	10
Näringsrika jordar	12
Mellansvenska israndzonen	12
Isens spår i Mjölby kommun.....	12
Från svarthö till ängshö	15
Tiden efter isen	15
Svarthö	15
Lövskog och våtmark på slätten.....	16
Östergötlands äldsta boplats?.....	16
De första jordbrukarna	16
Ängsbruket föds.....	17
Traktorns tid	19
Vilda, vackra vatten	20
Sköna sjöar.....	20
Vattendrag med drag.....	21
Våtmarker	22
Myllans och mulens marker	25
Bete och slätter	25
Artrikt! –Varför då?	26
Stäppängar och kalktorrängar	27
Exklusiva ekar	28

Skogens skatter	30
Användbara råvara	30
Från urskog till granplantering	30
Död ved lever!	31
Betydelsefulla bränder	32
Mångfald i naturen	33
Vad är biologisk mångfald?	33
Enfalden hotar mångfalden	33
Värdefullt och livsviktigt	34
Skyddad natur	35
Värna, vårda, visa!.....	35
Naturreservat.....	36
Natura 2000	36
Biotopskydd.....	37
Naturvårdsavtal	37
Fridlysning	38
Fritt liv – friluftsliv!	39
Inte störa, inte förstöra.....	39
Vandra, cykla, rida.....	40
Camping, kanot, fiske och bad	41
Inför utflykten	42
Checklista	42
Viktigt!	42
Naturpärlor i Mjölby kommun	43
Tåkerns naturreservat	43
Väderstad hembygdsgård.....	45
Åsabackarnas naturreservat.....	46
Marstad ängar	48
Vattenverkstan	50
Hospitalsdammen.....	52
Lunds backe.....	54
Örbackens naturreservat.....	55
Flugblomster (<i>Ophrys insectifera</i>).....	56
Stentorpsmyren	57

■	Skogssjöområdet naturreservat	59
■	Luddvedel (<i>Oxytropis pilosa</i>)	61
■	Kungshögarna	62
■	Svartån.....	65
■	Forsärla (<i>Montacilla cinerea</i>).....	67
■	Solberga naturreservat	68
■	Läderbagge (<i>Osmoderma eremita</i>).....	70
■	Öjebro	71
■	Fladdermöss.....	73
■	Lillån	74
■	Kungsfiskare (<i>Alcedo atthis</i>)	76
■	Ekeberg slätteräng.....	77
■	Västra Harg.....	79
■	Tall (<i>Pinus sylvestris</i>)	80
■	Svaneholm	81
■	Bo	83
■	Aren.....	84
■	Lavar.....	86
■	Saxkärren.....	87
■	Stämman naturreservat.....	89
■	Kattfot (<i>Antennaria dioica</i>)	91
■	Haddebo.....	92
■	Tjäder och orre (<i>Tetrao urogallus och Tetrao tetrix</i>)	94
■	Vitgölen	96
■	Vitmossor (<i>Sphagnum</i>)	97
■	Ullebergsskogen.....	98
■	Lästips	100
■	Ordlista	102